

АНАЛІЗ СТАНУ МОЛОДІЖНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РИНКУ ПРАЦІ

*Проведено аналіз стану молодіжної зайнятості на регіональному ринку праці і
визначено заходи з поліпшення зайнятості в Україні*

Забезпечення високого рівня зайнятості молоді вважається одним з найбільш актуальних питань соціально – економічної політики держави, оскільки від вирішення молодіжних проблем певною мірою залежить і майбутнє економіки, і державне становлення України в цілому. Від кризових явищ в економіці найбільше потерпає молодь, адже вона складає досить значну частину населення України. Чисельність осіб віком від 15 до 28 років сягає 11 мільйонів, на Сумщині ця цифра становить близько 280 тисяч осіб. Майже третина незайнятого населення, яка звертається до центрів зайнятості за сприянням у працевлаштуванні – молодь віком до 28 років. Щороку їхня чисельність в загальних обсягах пропозиції робочої сили на регіональних ринках праці зростає.

Проблема запобігання безробіттю молоді має не лише суто економічне, але й соціальне підґрунтя. Незважаючи на те, що на державному рівні розроблена і впроваджується низка заходів щодо реалізації молодіжної політики на законодавчому, політичному, соціальному, економічному та організаційному рівнях, проблеми молоді у сфері освіти, професійної підготовки, зайнятості, охорони здоров'я та соціальних питань в повному обсязі не вирішено. Як показує досвід, молодь залишається однією з особливо уразливих груп на ринку праці. Для значної чисельності молоді найбільшої гостроти набули проблеми зниження рівня життя, відсутності роботи або перспективи її втрати, соціальних гарантій на допомогу, тощо. Нині соціальний захист безробітної молоді дуже обмежений і практично не впливає на її матеріальний стан і поведінку.

Труднощі з пошуками роботи, а також нові можливості, котрі відкриваються завдяки

ринковим перетворенням в економіці підштовхують певну частину молоді круто змінити форму і зміст трудової діяльності, тобто зайнятися підприємництвом. Разом з тим звітні дані свідчать про відносно невисокий сучасний рівень активності молоді у цій сфері (1 % чисельності безробітної молоді). Це пояснюється переважно причинами, що визначають загальний стан нинішньої економіки, зокрема наявністю адміністративних перешкод, неврегульованості правового поля, відсутністю реальної підтримки з боку держави, обмеженими можливостями отримання кредитів тощо.

Регіональний аспект формування ринку праці молоді показує такі особливості молодіжного безробіття на Сумщині.

За даними обласного центру зайнятості – третина від загальної чисельності громадян, зареєстрованих у службі зайнятості становлять молоді люди віком до 28 років. Більшість з них – 94 % отримали статус безробітного.

Питома вага молоді у загальній чисельності працівників, вивільнених з підприємств, установ та організацій області, протягом трьох останніх років зберігається на рівні 10 %, більшість яких було вивільнено на підприємствах є колективною формою власності (56 %).

Працевлаштуванню молоді на ринку праці приділяється особлива увага. В області розроблена і діє комплексна програма “Молодь Сумщини”. Ця програма є основним документом, на базі якого протягом останніх років і реалізується державна молодіжна політика. Працевлаштування – один з найголовніших її аспектів.

Потребує поглибленого аналізу позитивний досвід Сумщини у вирішенні питань працевлаштування юнаків і дівчат, які закінчили навчання у закладах освіти, в аспекті його використання в інших областях при вирішенні проблем зайнятості. Щорічно управління з питань молоді та туризму облдержадміністрації проводить аналіз працевлаштування та зайнятості випускників. Серед студентів виявляються найбільш підготовлені, направляються на практику на різні посади на кращих промислових та сільськогосподарських підприємствах області, стажуються в апараті, управліннях і відділах облдержадміністрації.

У 2001 році вперше голова облдержадміністрації започаткував проведення співбесід з випускниками вищих навчальних закладів в області з метою їх працевлаштування та забезпечення житлом, що безумовно дало практичні результати. Таким чином, з 11 тис. випускників закладів освіти I-IV рівнів акредитації третина (34 %) одержали направлення на роботу. З 7,5 тис. випускників середніх професійно-технічних закладів працевлаштовано три четверті юнаків і дівчат.

З числа найбільш здатних випускників 18 затверджено заступниками голів райдержадміністрацій з питань реформування агропромислового комплексу, інші зараховані до кадрового резерву.

Чотирнадцять заступників голів райдержадміністрацій із минулорічних випускників направлені для навчання в Українську академію державного управління при Президенті України, в тому числі 7 осіб – на денне відділення.

Шість молодих заступників голів райдержадміністрацій пройшли місячне стажування на посадах голів райдержадміністрацій, два з них вже затверджені на високі посади.

Вищі навчальні заклади практично забезпечують потреби економіки області спеціалістами всіх професій. 98 % випускників державних ВУЗів одержали направлення на роботу. Підтверджено

прибуття на місце розподілу 73 % випускників, які навчаються за державним замовленням.

Створенню умов для зайнятості як безробітної, так і учнівської молоді сприяє робота Фонду оплачуваних громадських робіт та Асоціації трудових об'єднань молоді.

Результати аналізу свідчать, що нині в Україні немає цілісної системи профорієнтаційної роботи серед молоді, відсутня координація й технологічні взаємодія між підприємствами, органами освіти, навчальними закладами, плановими органами та аналітичними відділами центрів зайнятості з чітко розподіленими функціями і налагодженими каналами зв'язку, відсутня повна та достовірна інформація про обсяги випуску школярів, студентів, учнів ПТУ, їхнього подальшого працевлаштування, про нові перспективні професії, потреби в робочій силі відповідно до планів стабілізації економіки регіонів.

Законодавчі та нормативні акти, що регулюють зайнятість молодих громадян різних категорій, недостатньо враховують соціально-економічні можливості України, її соціально-економічний розвиток.

Чинним законодавством недостатньо визначено відповідальність роботодавців за відмову в працевлаштуванні молодих громадян; відсутні нормативні документи про економічне стимулювання роботодавців, які створюють робочі місця для відповідних категорій молоді понад встановлену квоту. Потрібний досконалий механізм регулювання зайнятості різних категорій молоді, який враховував би фінансово-соціально-економічні можливості держави, регіону, поселення та підприємства.

Незважаючи на відносно кращий стан молоді серед інших вікових груп стосовно тривалості пошуку роботи, значний рівень її довготривалого безробіття свідчить про майже критичне становище з працевлаштуванням молоді, особливо тієї її частини, що шукає роботу більше 1 року. Це в першу чергу пояснюється впливом факторів,

які визначають загальний економічний стан держави.

Переважає більшість безробітної молоді 83,2 % прагне отримати постійну роботу, що пояснюється природним бажанням набути певного соціального статусу та матеріального добробуту, який дозволить реалізувати власні життєві плани. Незважаючи на зростання гостроти проблеми працевлаштування, молодь завдяки природному оптимізму та враховуючи власні можливості і кваліфікацію не поспішає отримати одноразову роботу (0,4 % безробітних висловлюють таке бажання).

Головними причинами, за якими форми регулювання молодіжної зайнятості не відповідають нагальним потребам суспільства (наведено за значущістю зазначених причин), є:

- відсутність коштів на проведення активної молодіжної політики зайнятості;

- недостатнє правове забезпечення механізмів регулювання молодіжної зайнятості;

- недостатні заходи щодо заохочення підприємств (установ, організацій) у питаннях працевлаштування молоді, яка потребує соціального захисту;

- невиконання чинних законодавчих актів підприємствами (установами, організаціями) щодо забезпечення молодіжної зайнятості;

- недостатній контроль управлінськими структурами за виконанням чинного законодавства відповідного спрямування;

- недостатня відповідальність за невиконання заходів молодіжної політики.

Неприйняття заходів щодо істотних змін деяких форм регулювання молодіжної зайнятості (існуючого порядку формування державного замовлення на підготовку робітничих кадрів; формування професійного складу студентів вузів, які навчаються за кошти державного бюджету, напрямів використання коштів на проведення молодіжної політики зайнятості тощо) або їх допрацювання (профорієнтація учнівської молоді; формування професійного складу студентів вузів, які навчаються на комерційній основі; зміна форм участі

міських управлінських структур у формуванні професійного складу учнів ПТУ та студентів вузів; профпідготовка незайнятого населення, зокрема молоді, за сприяння центрів зайнятості тощо) призведе до збільшення молодіжного безробіття в Україні.

Вирішенню проблем зайнятості молоді значно сприятиме розгляд на державному рівні питань щодо реалізації таких заходів, як: формування державного замовлення на підготовку робітничих кадрів у ПТУ та професійного складу студентів вузів незалежно від форм навчання (за рахунок бюджетних коштів або на комерційній основі), з урахуванням попиту на відповідні професії на ринку праці; розроблення і реалізація на практиці механізму пільгового кредитування та оподаткування роботодавців, які вирішують проблеми зайнятості молоді шляхом створення молодіжних робочих місць, запровадження гнучких, а також тимчасових форм зайнятості; доповнення чинних законодавчих актів щодо зайнятості молоді положеннями, які б передбачали відповідальність роботодавців за відмову в роботі молоді, котра потребує соціального захисту.

Для забезпечення соціального захисту молодих найманих працівників доцільно реалізувати комплекс соціально-економічних заходів, а саме:

- розробити програму сприяння зайнятості молоді, в якій передбачити гарантії щодо збереження і стабільності працюючих, особливо кваліфікованих кадрів, при зміні власника;

- розробити й забезпечити в усіх регіонах України та на галузевому рівні програми з поліпшення умов праці та відпочинку молоді;

- державним (регіональним) інспекціям праці притягувати до відповідальності роботодавців усіх форм власності, передавати справи до суду за порушення чинного законодавства про умови, охорону, оплату праці та інше щодо молодих найманих працівників.

Поліпшенню стану зайнятості молоді сприятимуть такі заходи:

- ухвалення змін до законодавства про зайнятість, які спонукали б безробітну молодь до активнішого пошуку роботи;

- створення на базі ПТУ робочих місць для професійної адаптації молоді, яка навчалася в них, а також “інкубаторів”, виробничих дільниць, підприємств з тимчасового найму для засвоєння випускниками навичок, потрібних працівникові на ринку праці;

- організація центрами зайнятості стажування випускників навчальних закладів з виплатою зарплати із Фонду сприяння зайнятості з метою їхнього пристосування до умов ринку праці;

- підготовка студентів за спеціальностями (дисциплінами), які б давали їм змогу самостійно забезпечувати себе роботою;

- поліпшення якості та доступності для молоді інформації про ринок праці;

- поєднання громадських робіт з професійною підготовкою для подальшої роботи в секторах економіки, що розвиваються;

- запровадження механізмів пільгового стимулювання роботодавців за сприяння зайнятості молоді:

а) безвідсоткове надання довготермінового кредиту на розширення виробництва, яке уможливить створення нових робочих місць;

б) 50% компенсація витрат за зарплату на період до одного року за умови наймання молодих безробітних з терміном безробіття понад один рік;

в) скасування на період від двох до п'яти років відрахувань до ФСЗ;

г) зниження ставок податку на прибуток і на додану вартість на 50% за умови, що на підприємстві серед зайнятих не менше половини – молоді працівники, а їх наймають лише за сприяння місцевих центрів зайнятості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Економічна активність населення України в 2002 році: Стат. збірник. – К., 2002.

2. Економічна активність населення Сумської області за 2002 рік (за даними вибіркового обстеження) / Економічна доповідь. Суми. – 2002.

3. Молодь Сумщини в пошуках роботи. Економічна доповідь. Суми. – 2002.

4. Селиванова О. Занятость молодежи – стратегическая проблема // “Человек и труд”. – 2003. – № 3 – С. 29-32.

5. Семенов А., Кузнецов С. Модели прогнозирования спроса на рабочую силу // “Человек и труд”. – 2001. – № 11 – С. 35-36.

6. Соболева И. Неиспользование трудового потенциала страны: путь в направлении, обратном общемировому // “Человек и труд”. – 2003. – № 6 – С. 56-59.

КРЕМЕНЬ О.І. – аспірант Державної академії статистики, обліку та аналізу